

16. Wood, W., Eagly, A. Biosocial construction of sex differences and similarities in behavior. In P. Zanna & J. M. Olson (Eds.), *Advances in experimental social psychology*. San Diego: Academic Press. 2012.

УДК 159.922.7:159.96:364.2

Лісогурська А.В.

*Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

ВПЛИВ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГА НА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У дослідженні проаналізовано проблему страхів дітей дошкільного віку, описано ефективність корекційно-розвиткової роботи психолога, спрямованої на зниження рівня страхів у дошкільників. Розроблено та апробовано авторську процедуру дослідження дитячих страхів на основі методу незакінчених речень. Незакінчені речення були згруповані у три категорії: «Страх, який загалом пов'язаний із перебуванням у дитячому садку»; «Страх, пов'язаний із мовленням та комунікацією»; «Страх, пов'язаний із соціальною взаємодією».

Виявлено ефективність корекційно-розвиткової програми щодо підвищення впевненості дітей в собі. Це дозволяє розвинути навички оптимальної взаємодії з оточуючими у ситуаціях, які викликають страх.

The problem of fears of children of preschool age is analysed in research, efficiency of the correctional and developmental work of psychologist, sent to the decline of level of fears for preschool children, is described. Authorial procedure of

research of child's fears is worked out and approved on the basis of method of unfinished sentences. Unfinished sentences were grouped in three categories: "Fear related to the stay in preschool"; "Fear related to broadcasting and communication"; "Fear related to social cooperation". Efficiency of the correctional and developmental program is educed in relation to the increase of confidence of children in itself. It allows to develop skills of the optimal cooperating with wider public in situations that cause fear.

Проблема дитячих страхів у наш час є досить актуальною і тому входить в поле зору фахівців у сфері психічного здоров'я. Здебільшого дитячі страхи зумовлені віковими особливостями та мають ситуативний характер. Однак за певних обставин ситуативний страх може набувати більш загрозливої форми та заважати повноцінно функціонувати в суспільстві. Це актуалізує вивчення дитячих страхів з метою розробки розвивально-корекційних програм для їх подолання.

Дослідженням страхів займались як у вітчизняній (О.І. Захаров, Є. Кремпінська, А.М. Прихожан), так і в зарубіжній психології (К. Імбір, М. Яримович, З. Фройд). Наприклад, у дослідженнях О.І. Захарова та А.М. Прихожан страх розуміється як певний спосіб пізнання навколишнього світу, що в подальшому призводить до більш вибіркового та критичного ставлення до оточуючої реальності.

Ряд дослідників (Дж. Боулбі, О.І. Захаров, Ю.В. Щербатих) підкреслюють, що у дошкільному віці основними причинами страхів є різні соціально-культурні чинники. Наголошується також, що причиною виникнення страху може бути пережита раніше травмуюча ситуація. Досить вагомим фактором виникнення страху є деструктивна поведінка батьків стосовно дитини.

Важливим є питання вивчення страхів з метою їх ранньої профілактики та розробки шляхів цілеспрямованої

корекційно-розвиткової роботи. Для отримання даних було проведено експериментальне дослідження та використано авторську процедуру дослідження дитячих страхів на основі методу незакінчених речень. З метою зниження рівня страхів була використана корекційно-розвиткова програма, розроблена на основі ідей Т.А. Гринь, Д.І. Ларін, С.В. Крюкова.

Дослідження проводилося впродовж 2019-2020 навчального року. Загальна вибірка складала 20 осіб – дітей старшої групи дитячого садка (10 осіб – діти експериментальної групи та 10 осіб – діти контрольної групи).

Для збору емпіричних даних нами було використано авторську методіку незакінчених речень. Методикою передбачено аналіз *рівня страху* за трьома категоріями: «*Страх, який загалом пов'язаний із перебуванням у дитячому садку*», «*Страх, пов'язаний із мовленням та комунікацією*», «*Страх, пов'язаний із соціальною взаємодією*». За допомогою критерію U-критерію Манна-Уїтні ми перевірили правильність рандомізації та перевірили ефективність корекційно-розвиткової програми.

Дослідження включало **декілька етапів**.

На **першому етапі**, після розподілу дітей на контрольну та експериментальну групи, був проведений констатувальний зріз, спрямований на встановлення існуючих на момент експерименту характеристик та властивостей досліджуваного явища за допомогою авторської психодіагностичної методіки незакінчених речень. Використання U-критерію Манна-Уїтні показало, що досліджувані обох груп на цьому етапі мають незначні відмінності за аналізованою ознакою, що підтверджує правильність їх розподілу за групами.

На **другому етапі** дослідження для дітей експериментальної групи було проведено корекційно-розвиткові заняття з метою зниження рівня страхів.

На **третьому етапі** дослідження було проведено констатуючий зріз за допомогою авторської процедури

вивчення дитячих страхів на основі методу незакінчених речень та використано U-критерій Манна-Уїтні для аналізу відмінностей у прояві аналізованої ознаки.

За результатами *констатуючого зрізу* було виявлено, що у контрольній групі жодній дитині не характерний низький та високий рівень прояву страху. Для всіх дітей контрольної групи на цьому етапі дослідження притаманним був середній рівень прояву страху (діти за аналізованою ознакою набрали від 8 до 11 балів). Найбільше дітей (36%) мають страхи із категорії «Страх, пов'язаний із соціальною взаємодією». У категорії «Страх, який загалом пов'язаний із перебуванням у дитячому садку» та у категорії «Страх, пов'язаний із взаємодією з дорослими» однаковий відсотковий розподіл досліджуваних (по 32% відповідно). У досліджуваних експериментальної групи теж у жодної дитини не виявлено низького та високого рівня прояву страху (діти за аналізованою ознакою набрали від 7 до 12 балів). Найменше дітей мають страхи з категорії «Страх, який загалом пов'язаний із перебуванням у дитячому садку» (30%). Однаковий розподіл досліджуваних виявлено за категоріями страхів «Страх, пов'язаний із взаємодією з дорослими» та «Страх, пов'язаний із соціальною взаємодією» (по 35% відповідно). Використання U-критерію Манна Уїтні довело правильність розподілу досліджуваних у контрольну та експериментальну групи. Показник статистичної достовірності $p=0,76>0,05$.

За результатами *контрольного зрізу* з'ясувалося, що подібно до результатів констатувального зрізу в жодній дитини не виявлено низького та високого рівня прояву страху, у всіх досліджуваних виявлено середній рівень страху (діти за аналізованою ознакою набрали від 8 до 11 балів). Розподіл досліджуваних за категоріями страхів в контрольній групі має такі результати: «Страх, який загалом пов'язаний із перебуванням у дитячому садку» (20%), в категоріях «Страх, пов'язаний із взаємодією з дорослими» та «Страх, пов'язаний із

соціальною взаємодією» розподіл однаковий (по 40% відповідно). У досліджуваних експериментальної групи після проведення корекційно-розвиткової роботи у жодної дитини не виявлено високого рівня прояву страху, середній рівень виявлено у шести дітей (60%) (діти за аналізованою ознакою набрали від 7 до 9 балів), у чотирьох дітей було виявлено низький рівень прояву страху (40%) (діти за аналізованою ознакою набрали від 0 до 6 балів). Категорія «Страх, пов'язаний із взаємодією з дорослими» має найвищий показник розподілу (46%), «Страх, пов'язаний із соціальною взаємодією» (36%), найменше дітей мають страхи з категорії «Страх, який загалом пов'язаний із перебуванням у дитячому садку» (18%). Тобто, у досліджуваних експериментальної групи знизився рівень страхів, діти мають нижчий рівень страху при взаємодії з іншими дітьми, відвідування садочка не викликає сильної негативної емоційної реакції, яка була присутня раніше. Використання U-критерію Манна Уїтні показало ефективності використання корекційно-розвиткової програми, спрямованої на зниження рівня страхів у дітей дошкільного віку. Показник статистичної достовірності $p=0,004<0,05$.

Отже, ми можемо зробити висновок про те, що загалом гіпотеза нашого дослідження підтвердилась. За допомогою корекційно-розвиткової програми ми досягли певного підвищення впевненості в собі; виробили певні навички оптимальної взаємодії з оточуючими у ситуаціях, які викликають страх.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність аналізованої проблеми. Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні чинників, які зумовлюють виникнення страхів при відвідуванні дитячих освітніх закладів та розробці більш структурованішої корекційно-розвиткової програми з метою її тривалішого застосування.

Література

1. Боулби Дж. Привязанность. Москва: Гардарики, 2003. 477 с
2. Захаров А.И. Дневные и ночные страхи у детей . Москва: Союз, 2005. 448 с.
3. Коробко С.Л., Коробко О.І. Работа психолога з молодшими школярами: методичний посібник. Київ: Літера ЛТД., 2006. С. 249-253.
4. Кременська Є.А. Дитячі страхи та шляхи їх подолання.: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тернопільський національний економічний університет. URL.: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/32105/1/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%2084.pdf> (дата звернення: 11.02.2020)
5. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика. Москва, Из-во НПО «МОДЭК», 2000. 304 с.
6. Фрейд З. Психоанализ детских страхов / З.Фрейд. СПб.: Азбука, 2016. 288 с.
7. Щербатых Ю. Психология страха: популярная энциклопедия. Москва: Экмо, 2004. 512 с.
8. Maria Jarymowicz, Kamil Imbir. Próba taksonomii ludzkich emocji. Przegląd psychologiczny, 2010. TOM 53. №4. S. 439-461.